

A párttalan látványpolitika és a meritokrácia átka

Adtam nektek egy csomó autógyárat

November elsején, két nappal az amerikai választások előtt sok ezer ember gyűlt össze Michigan állam Macomb megyéjében egy szabadtéri sportparkban. A borús, hideg időben pulóverben, kesztyűben és piros Trump-sapkában fagyoskodva várták a választók az elnök érkezését. A zenei aláfestésből ítélve a lemezlovas nem tartozhatott Trump töméntelen rajongója közé. Elton John *Rocket Man* című száma világos iróniával utalt az észak-koreai diktátorra, Trump kebelbarátjára, Kim Dzsong Unra, akit az elnök hívott így bimbózó kapcsolatuk hajnalán. Elton John maga pedig visszautasította Trump meghívását a beiktatási ünnepségre 2017-ben. Ezt a balos politikai aktivizmusáról híres REM slágere, a *Losing My Religion* követte. A dal mintha Trumpnak szólt volna: „Ó, az élet nagyobb, mint te, és te nem vagy én...” A vacogó tömeg boldogan hullámozott a zene ritmusára, ki maszokban, ki anélkül.

Macomb Detroit északi szomszéd-ságában van, a hatvanas évektől ide menekült a városból a fehér középosztály. A 874 ezer lakos 80 százaléka fehér, és az átlagjövedelem valamivel magasabb, mint Michigan államé. A három nagy amerikai autógyártó és beszállítóik adják itt a legtöbb munkát.

Az elnököt lánya, Ivanka konferálta be, és egy furcsán találó Chur-

chill-idézettel írta le apja politikai szerepét: „Oroszlánszíve a nemzetnek van. Nekem jutott a szerencse, hogy ordíthassak.” Majd hazafias zene következett, ezt már nyilván az elnök kampánystábja rendelte. Ivanka eltűnt, és Trump elnök lépett a porondra fekete, hosszú télikabátban, piros Trump-sapkában. A közönség tombolt. A porond mögé gondosan odakomponált rajongók a kiosztott táblákat rázták: Make America Great Again. Az elnök odavissza sétált, amíg a dal véget nem ért, majd így kezdte: „Tud valaki kölcsönadni egy kabátot? Ez nem a jó kabát. Helló, Michigan, helló, Michigan. És köszönöm, hogy négy éve [rám szavaztál], de adtam nektek egy csomó autógyárat. Szóval kvitek vagyunk.”

A tömeg lelkesen tapsolt, noha Trump egyetlen autógyárat sem hozott Michiganbe. Egy órán át beszélt, felsorolta valós és fiktív sikereit, majd panaszkodott az őt ért sérelmek miatt, pocskondiázta ellenfeleit. „Álmos Jóska – fordította a szót ellenfelére, Joe Bidenre – most, látjátok, nap-szemüveget visel, amikor kijön. »Hé, hé, hé. Hé, csönd legyen ott. Legyetek csöndben«, azt mondja. »Ott fönntapsolnak.« Ezek a mi embereink. Még több ember jön. A mi embereink. Nagyon felizgul. Tudjátok, mennyire mérges? Nagyon mérges. Miért mérges? Mert vesztesre áll, azért mérges. Nagyon felizgult. De szerintem nem tudja, hogy vesztesre áll. Szerintem

nem tud semmit. Nem. Nagyon fel-
izgult és mérges. De most van nap-
szemüvege, hogy is hívják? Pilóta-
napszemüveg. Túl kicsi, nagyobbak
kellene lennie. Pici napszemüveget
vett fel, hogy ne kelljen a szemét
megerőltetnie. De legalább valami. A
mi embereink... megvédték a buszát
tegnap, mert rendes emberek. Több
száz autóval jöttek. Trump. Trump.
Trump és az amerikai zászló.” A tö-
meg lelkesen tapsolt. Itt Trump gú-
nyosan arra utalt, egyértelműen
erőszakra buzdítva, hogy Texasban
fegyveres hívei megpróbálták leszo-
rítani Biden kampánybuszát az autó-
sztrádáról. (Az ügyet az FBI vizsgál-
ja.) Amikor a négy éve visszavonult
Hillary Clintonról kezdett beszélni, a
tömeg hangosan azt skandálta: Börtön-
be vele! Börtönbe vele!

Kósza beszédflowamában, amely
mint mindig, most is egy felső ta-
gozatos diák szókinéséből és rövid,
egyszerű mondatokból építkezett,
minden Trump személyéről szólt.
Egy ponton megjegyezte, hogy a hi-
deg miatt próbálták lebeszélni ar-
ról, hogy itt megjelenjen. „A szél 80
kilométeres sebességgel fúj. Mínusz
30 foknak felel meg. De megéri!”
Majd elmesélt egy zavaros történetet
Luciano Pavarottiról, aki nem akart
fellépni valahol, de nagyon szerette
Trumpot, és szemét módon viselke-
dett másokkal, a koncert is elmaradt,
de ő, Trump itt van, és ezért a megje-
lentek hálásak lehetnek. Az egyórás
beszédben egy félmondat hangzott el
a tomboló járványról („már vesszük
a kanyart”). Hiányzott belőle bármi-
lyen konkrét politikai program. Ál-
talános ígéretek ugyan elhangzottak
(Amerikát nagyvá tesszük), de hogy
ezeket miként fogja megvalósítani,
arról Trump elnök nem beszélt. Párt-

ja politikai program nélkül lépett so-
rompóba, a program maga az elnök
személye volt. A helyi republikánus
képviselőházi jelölt, akit Trumpnak
reklámoznia kellett volna, és akihez
egyszer kiszólt („Hol van Lisa? Hal-
lom, jól megy neked, köszönöm, sok
szerencsét!”), nem az emelvényen –
ahogy szokás –, hanem a tömegben
fagyoskodva hallgatta végig a beszé-
det.

A tömeg felváltva kiabálta: „Még
négy évet! Szeretünk téged! USA,
USA, USA!” A beszéd végeztével
a tömeg elindult a parkoló irányá-
ba. Nekik szerencsájuk volt. Négy
nappal korábban egy hasonló nagy-
gyűlésre Nebraska államban autó-
busszal vitték a tömeget egy távoli
parkolóból, mert Trump kampány-
stábja úgy látta, a hallgatóság au-
tói nem mutatnának jól a beszédéről
készülő felvételeken. A gyűlés után
órákig várták Trump híveit a nagy
hidegben, mert a visszabusz valami-
ért nem jött.

Az elnök a látvány

Trump látványelnök. Országos hír-
nevét a *Tanonc* című televíziós va-
lóságshow-nak (*Apprentice*) köszön-
heti, amely tizenöt évadon keresztül
futott, a show-ban többszörösen
csődbe ment vállalkozó létére sike-
res üzletembert alakított. A vetél-
kedő résztvevőinek különböző üzleti
feladatokat kellett megoldaniuk. A
nagydíj egy negyedmillió dolláros
szerződés volt Trump valamelyik
vállalkozásának népszerűsítésére. A
The New York Times által megszer-
zett adóbevallásokból tudjuk, hogy
ezek a vállalkozások is vesztesége-
sek voltak, és Trump fő jövedelme a
show által fizetett busás honorárium
volt.

Amikor megválasztották, világos volt, hogy Trump sikeres elnököt akar játszani. A valóságshow motorja az emberi konfliktus, és a vetélkedés ennek egy formája. A nézők ezt várják, ezért kapcsolják be a készüléküket. Trump úgy gondolta, akkor tud sikeres elnök lenni, ha négy évre leköti a szavazók és az egész világ figyelmét az általa ismert legjobb módszerrel: az állandó konfliktusteremtéssel. Az okostelefon új lehetőséget nyújt, az azonnaliság és folyamatosság lehetőségét. Ezt az okostelefonok korában már azonnali és folyamatos műsorként lehet megvalósítani.

Macombba sem azért ment, hogy új szavazatokat szerezzen, hogy meggyőzzön új választókat (a megyében Trump győzött ugyan, de rosszabbul szerepelt, mint négy évvel korábban), hanem azért, hogy híveit szórakoztassa, tüzelje és az ellenfeleit támadja. Ahogy a tévéshow-nál is a nézettség és nem a tetszetősség számít, úgy Trump egész országglása is a politikai figyelem mindenáron való lekötését ambicionálta. Trumpot mindig az érdekelte, hogy mekkora a közönsége, hányan voltak a beiktatásán, vagy hányan nézték meg a televíziós vitában. Trump a Ronald Reagan-i 1980-as évek gyermeke, aki számítógépet nem használ, de egy korábbi technológiai szinten ugyanazt ismerte fel, mint a Facebook és a Google: a legnagyobb érték az emberi figyelem, és ebből pénz lehet csinálni.

Roland Barthes írja *A pankráció világa* című esszéjében, hogy a bokszoló és a pankrátor abban különbözik, hogy a jó bokszoló stratégiával lép a szorítóba. A bokszmeccsnek van eleje, közepe, vége. A jó ökölvívó beosztja az erejét, egyetlen célja,

hogy a végén ő kerüljön ki győztesen. A boksz a kiválóság demonstrációja. A pankráció ellenben a pillanatra épül. Minden pillanat a szórakoztatásnak van alárendelve. Gyorsan követik egymást a látványosságok. Minden pillanat lenyűgöz, és élvezhető, érthető anélkül, hogy tudnánk, mi volt előtte vagy utána. Múlt és jövő nincs, csak az intenzív jelen. Hogy ki mit mondott a múlt héten (Falat épít, és Mexikó fog érte fizetni? Holnap közlést teszi az új egészségpolitika részleteit? Megdicsérte az észak-koreai diktátort?), érdektelen. A múlt nem kötelez semmire. A szégyen, amely szembesít a múlttal, értelmezhetetlen. A jelenben csak izgalmi állapot van, rivaldafény és figyelem. A pankrátor karikírozott szerepet játszik, személyes felelőssége nincs. A játék hamis, de az érdelem valódi.

A régi politika: boksz. Maga a folyamat érdektelen, unalmas, csak a végeredmény számít. Gondosan kell tervezni rövid, közép- és hosszú távon. Mérlegelni kell a költségeket és a hasznokat, különben nincs győzelem. Trumpot sok szál köti az igazi pankrációhoz és a World Wrestling Federation/Entertainment céghez, beiktatták annak hírnévcsarnokában is. A Trump-féle látványpolitika: pankráció. Itt a diadal az, hogy mindenki figyel. A közös intenzív figyelem a sportban is, a politikában is közösséget teremt. Minthogy mind ugyanarra figyelünk, közös élményeink vannak. A végletekig individualista Trump közösségépítő ereje kivételes. Mind híveit, mind ellenségeit egységbe kovácsolja a jelenre egyszerűsített politikai színházával. Ettől addiktív még a felháborodás is, mert közösen botránkozunk meg,

barátaink körében, ahol csak pozitív visszajelzést kapunk. Ez a polarizáció cukros oldala.

A trumpi látványpolitika mozi-vászna mögött azonban továbbra is ott a régi politizálás, amely elintézi az ügyeket. Amíg mindenki Trumpra figyelt, az olyan régi vágású unalmas politikusok, mint Mitch McConnell, a szenátus republikánus elnöke vagy Steven Mnuchin pénzügyminiszter, elvégezték a feladatokat: kinevezték a konzervatív bírókat, csökkentették az adókat, megírták a deregulációs rendelkezéseket. Trump ezekhez nem is értett, nem is érdekelt.

Trump nyerhetett volna, ha kampánya során nem vét annyi hibát fegyelmezetlensége, önfújása és tudatlansága okán. Használhatta volna a koronavírust a nemzeti egység megteremtésére, ahogy a fiatalabb Bush hasznosította a szeptember 11-i terrortámadást és később az iraki háborút. Trump lusta volt, és a pandémia kezdetén rosszul mérte fel a helyzetet. Később javíthatott volna, ám még arra is képtelennek bizonyult, hogy valódi szimpátiát mutasson az áldozatok iránt. Viselkedésével és több kijelentésével végig sértette a republikánusok egyik legstabilabb támaszát, a katonaságot. Kampánya kaotikus volt, komoly kampánypénzek tűntek el nyomtalanul, és a demokraták sokkal több pénzt tudtak összegyűjteni, mint az ő emberei. Hiába próbálták tanácsadói rávenni, hogy a gazdasági eredményekre koncentráljon, képtelen volt nem Pavarottiról, Biden napszemüvegéről vagy különböző összeesküvés-elméletekről beszélni, amelyeket a televízióból vagy az internetről szedett össze. Az

első elnöki vitára nem készült fel, és minősíthetetlen módon viselkedett. Elkövette azt a hibát is, hogy ahelyett, hogy saját szavazóit is levélszavazásra biztatta volna (Trump maga is levélben szavazott), úgy próbálta aláásni ezt a voksolási módot, hogy a republikánus szavazók egy részét elijesztette tőle. A járvány miatt ez szarvashibának bizonyult. Mindezek ellenére Trump rácaffolt a közvélemény-kutatók jóslataira, és a vártnál jobban szerepelt. Ezzel együtt a teljes népesség körében hatmillió, az elektori kollégiumban pedig 74 szavazattal fog veszíteni. 2016-ban Trump közel hárommillió szavazattal kapott kevesebbet, mint Hillary Clinton, és pont annyi elektorral nyert akkor, mint amennyivel most veszít. A csatateráriumokban Trump kisebb különbséggel nyert négy éve, mint most Biden ugyanott. Ám akárhogy nézzük, Trumpnak így is több mint hetvenmillió voksot sikerült összegyűjtenie. Többet, mint bármely republikánus elnökjelöltnek az amerikai történelemben.

Trumpra az idősebb, fehér, kevésbé iskolázott vidéki emberek szavaztak. Azt is tudjuk, hogy a fehér, fundamentalista protestánsok nagy támogatói. Szavazói nem a szegények, nem is az alsó középosztály soraiból toborzódnak elsősorban, hanem a szolid középosztályból. Az is meglepő, hogy bár a nők sokkal inkább szavaztak Bidenre, ez nem igaz a fehér nőkre, akik nem végeztek egyetemet.

A meritokrácia sebei

Kétezertizenháromban, miután Mitt Romney veszített Barack Obamával szemben, a Republikánus Párt önvizsgálatot tartott. Ennek eredmé-

nyeként született meg a Növekedés és lehetőség projekt, amely mint Boncolási jelentés (*Autopsy Report*) került a köztudatba. Fő mondanója az volt, hogy a Republikánus Párt szavazóbázisa egyre zsugorodik. A Republikánus Pártnak nyitnia kell a fekete, latin, ázsiai kisebbségek, valamint a nők, a melegek és a fiatalok felé. A dokumentum azt is leszögezte, hogy egyre többen szavaznak korábban és levélben, erre is fel kell készülni. A jelentés több javaslatot tett arra, hogy ezt mind hogyan lehet megvalósítani. Ehhez azonban politikai irányváltásra is szükség lett volna, például a gazdagok adókedvezményei vagy a nagyvállalatok támogatása nem lett volna tartható.

A reform alternatívája az a két évtizedes gyakorlat volt, hogy lassítani kell az új szavazók táborának növekedését különböző szavazást korlátozó intézkedésekkel, a szavazóközeteket optimalizálni kell a párt érdekei szerint (ez az úgynevezett *gerrymandering*), a bírói kart és a legfelső bíróságot saját emberekkel kell feltölteni. Ez ugyan hosszú távon nem megoldás, de aki a politikában időt nyer, életet nyer.

A Republikánus Párt a *Boncolási jelentés* reformtervével vágott neki a 2016-os választásoknak, amikor megjelent Trump. Soha nem tartozott a Republikánus Párthoz. Korábban is inkább a demokratákat támogatta, de hónapok alatt átvette a párt fölött a hatalmat úgy, hogy a terv minden javaslatával szembe fordult. Megsértett minden kisebbségi csoportot, felháborította a női szavazókat, elriasztotta a melegeket és a fiatalokat. Ahelyett, hogy szélesebbre tárta volna a párt kapuját, a párt régi szavazóira koncentrált, és őket mozgósította.

Trump ráérezett arra, hogy hogyan kell a törzsszavazókat lelkesíteni. Megértette, hogy a globalizáció és a gazdasági-társadalmi átalakulás vesztesei súlyos sebeket hordoznak, és úgy érzik, hogy az elit cserben hagyta őket. Az amerikai álom alap-tétele, hogy mindenki a saját szerencséjének kovácsa, ezért aki gazdag, az megérdemli. A társadalom meritokratikus. Ebből viszont az is következik, hogy aki nem sikeres, az is azt kapta, amit érdemelt. Ez a bűntudat különösen megalázó egy olyan gazdaságban, amelyben a tudás és az azt jelző egyetemi végzettség a belépőjegy az anyagi sikerhez. Ezt az ember vagy megszerzi élete elején, vagy nem. Ha a szerencsés egyharmadhoz tartozó diplomás ember még arról is kioktatja a többséget, hogy hogyan kell viselkedni, beszélni, egészségesen étkezni, mi a tény, és mi nem az, azt már nehéz eltűrni. A tetejében a politikailag korrekt beszéd normái minden gyenge pozícióban levő társadalmi csoportot védenek, a tanulatlanokat leszámítva.

Ez a harag tükröződik nemcsak a felmérésekben, hanem abban is, hogy kik hogyan adakoztak. A legnagyobb, Bident támogató foglalkozási csoportok, a tanárok, az ügyvédek, az orvosok és az egészségügyi dolgozók, kreatív szakmabeliek, informatikusok, valamint a könyvelők és a mérnökök voltak, diplomás emberek. Trumpot támogatták a háztartásbeliek, a rendőrök és a börtönőrök, a tűzoltók, a kisüzlet-tulajdonosok, a sofőrök, farmerek, a javító-szerelő és az építőipari szakmunkások. Olyan pályák, amelyekhez nem kell diploma, de elég pénzt lehet velük keresni ahhoz, hogy művelői adakozni is tudjanak. Igaz, ezekből egyre kevesebb

van. Ha munkahely szerint nézzük, akkor a legtöbb demokrata adakozó az egyetemek, a high tech és az informatikai vállalatok, a szövetségi állam és a pénzügyi cégek alkalmazottai közül kerül ki. A republikánus adakozók kisebb munkahelyeken dolgoznak, de egypár nagyobb munkáltatónál is, például a hadseregnél vagy a New York-i rendőrségnél.

A neoliberális politika azt ígérte, hogy a tudós szakértők majd megmondják, mire mi az okos megoldás. A társadalmi konfliktusok nem politikai vagy kulturális problémák, hanem technikaiak, amelyeket csak képzett szakemberek tudnak kezelni. Mindenki egyetért abban, mi a közös cél, a kérdés csak az, mi a legokosabb módja annak, hogy célunkat elérjük. Michigani beszédében Trump így támadta Bident: „Nem egy okos ember. És virágkorában sem volt okos ember. Mindig tudták róla, hogy egy fafej. Mindig tudták róla, hogy egy fafej, és ez húsz-huszonöt éve volt. És most még nagyobb fafej.” Bidenttel ellentétben „az emberek okosak”. Trump is okosnak tartja magát, többször dicsekedett azzal, hogy milyen intelligens, magas az IQ-ja, és vissza tud mondani öt szót emlékezetből („személy, nő, férfi, kamera, tv”). Ez azonban nem könyvből nyert tudás – Trump köztudottan nem olvas –, veleszületett képesség. A klímatudósok, járványszakértők, közgazdászok csak úgy csinálnak, mintha okosabbak lennének másoknál.

Trump sok személyes sértettséget hordoz az elittel szemben. Egész életében a New York-i felső körökbe akart bekerülni, ahol mint zavaros ügyletekben halászó, önreklámozó szélhámost, stílustalan playboyt tar-

tották számon. Az egyetemre csalással került (más felvételizett helyette), rosszul tanult (meg is tiltotta, hogy alma matere kiadja a bizonyítványát). Mégis lediplomázott. Trump egy szabadulóművész. Egy kongresszusi vádemelést, két botrányos válást, hat csődöt, huszonhat nemi zaklatási panaszt és körülbelül négyezer peres feljelentést sikerült megúsznia eddig. Hívei szemében egyszerre áldozat és hős, ahogy az elnök minden mondata is egyszerre panasz és dicsekvés. Áldozatként hívei együtt tudnak vele érezni, hősként a győzelem reményét nyújtja. Mint volt munkatársaitól, ismerőseitől, rokonaitól tudjuk, elviselhetetlen, tudatlan, hiú, önző ember, híján minden empátiának és lelkiismeretnek. Követői valószínűleg egy napot sem bírnának ki a jelenlétében. De mivel Trump celeb, rajongói erősen tudnak kötődni hozzá anélkül, hogy saját bőrükön kellene megtapasztalniuk személyes hibáit. Így az elnök gyarlósága hívei számára elsősorban mint felmentés és megbocsátás jelenik meg. Trump maga állandóan ítélkezik, de létével nem vonja felelősségre a meritokrácia veszteségeit, feloldja őket a szégyen alól. Neki sincs szégyenérzete, ezzel is példát mutat. Sikerével pedig a meritokráciát csúfolja meg.

A Republikánus Párt eleinte megpróbált ellenállni Trumpnak, de nem volt hozzá ereje. Amikor kiderült, hogy mennyire népszerű, a pártelit feladta a harcot, és úgy döntött, hogy népszerűségét és figyelemparancsoló képességét arra használja, hogy egy sor népszerűtlen, de a pártnak tradicionálisan fontos ügyben eljárjon. Ezek közé tartozott a társasági adó jelentős csökkentése, egy sor szabályozás megszüntetése, a fegyverlobbi

védelve és sok minden más. A szabadkereskedelem, a külpolitika és a bevándorlás kérdésében azonban a párt kénytelen volt beáldozni tradicionális érdekeit.

Noha Trumpnak antiszocialista retorikájával sikerült megnyernie több ázsiai és dél-amerikai háttérű szavazót – erre különösen a vietnámi, kubai és venezuelai származású amerikaiak voltak fogékonyak, akik a szocializmus szóról nem Dániára vagy Svédországra asszociálnak –, a 2020-as választás mégis azt mutatja, hogy a *Boncolási jelentés* alapvetően helyesen ítélte meg a helyzetet. A republikánusok egyre gyengülő szavazóbázissal versenyeznek, bár Trumpnak sikerült a maximumot kihoznia ebből.

Hanyatlás és polarizáció:

gyenge pártok, erős pártosság

44

De miért tudta Trump így az ujjja köré csavarni a Republikánus Pártot? A modern demokrácia lényegi eleme, hogy a társadalmi konfliktusokat a politikai pártokon keresztül alakítja át, politikai és kormányzati vitákká szelídíti őket. A pártok hiányoznak az amerikai Alkotmányból, és az alapító atyák közül Washington és Hamilton is kifejezetten bírálta őket, ezzel együtt a 18. század végétől a modern politikai pártok először Angliában és Amerikában, majd később az egész világon a demokrácia főszereplőivé váltak.

A politikai pártok mára válságba kerültek, és egyre kevésbé képesek elvégezni a rájuk rótt feladatokat. Ahelyett, hogy kezelnék, inkább továbbélezik a konfliktusokat. Ennek külső oka, hogy a demokrácia és az azt üzemeltető pártok a nemzetállam szintjén működnek. A globali-

záció azonban olyan folyamatokat indított el, amelyekre a nemzeti pártok sokszor nem tudnak komoly hatást gyakorolni akkor sem, ha hatalomra kerülve megkapják a nemzetállam hatalmi eszközeit. A nemzeti pártok tehetetlensége aláásta szavazóik bizalmát. A válság belső oka pedig az, hogy a pártok maguk is kiüresedtek. A pártelíttek, amelyek kézben tartották a pártjuk belső folyamatait, bürokratikus hatalmukat két fontos eszközzel gyakorolták. Az egyik a pártkassza volt: a pártpénzek kezelésével tudták menedzselni a párt káderállományát. A másik a nyilvánosság kontrollja: a pártvezetés döntötte el, hogy ki jelenhet meg a párt nevében a médiában, kiből válik ismert politikus. Mára mindkét eszköz kezd kicsúszni a pártvezérek kezéből. Politikai vállalkozók a pártvezetőket megkerülve tudnak pénzhez jutni, illetve egy sor feladatot, melyhez eddig sok pénz kellett – ilyen egy politikai esemény megszervezése – a közösségi média és az elektronikus kommunikáció segítségével olcsón el tudnak végezni. A nyilvánosság szerkezete is megváltozott. A politikai információkat ma már nemcsak a nemzeti központi hírszolgálat uralja, hanem számtalan kicsi csatorna, amelyhez a politikusi hozzáférést a pártvezetők már nem tudják kézben tartani. A közösségi média pedig közvetlen megjelenést is lehetővé tesz a közélet porondján. Trump twitterelése ezt használta ki.

Ezekhez az általános okokhoz Amerikában hozzáadódik az előválasztások rendszere, amely a párt jelöltjeit állítja. Ezeken az előválasztásokon nem a pártvezetők, hanem a párt helyi aktivistái viszik a prímet, akik

többnyire ideologikusabbak, radikálisabbak, mint a pártvezetés vagy a szavazók. Elvben ezt annak kellene egyensúlyoznia, hogy a választáson a jelöltnak meg kellene nyernie a mérsékelt szavazókat is, akik a mérleg nyelvéként döntő szerepet játszanak. Ez az ellensúly megszűnt azáltal, hogy a szavazóközetek részben a gerrymandering és részben spontán demográfiai folyamatok következtében egyszínűbbé váltak. A körzetben domináns párt jelöltje biztosra veheti megválasztását, így az előválasztás dönti el, kiből lesz képviselő.

Egy legyengült és radikalizálódott Republikánus Pártban vehette át Trump a hatalmat néhány hónap alatt. Majdnem ugyanez sikerült Bernie Sandersnek is, aki független szenátorként kis híján megpuccsolta a Demokrata Pártot. De ez nem csak amerikai jelenség. A világ többi országában is hanyatlának a pártok. Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban is recseg-ropog a pártrendszer. Az Egyesült Királyságban az ország sorsát eldöntő Brexitről a pártrendszer megkerülésével, egy népszavazáson döntöttek, és nem a parlamentben. Magyarországon is megszűntek a pártok. A Fidesz–KDNP csak látszólag politikai párt, valójában állami szerv, amelyben a pártelit hatalmát egy ember, Orbán Viktor gyakorolja az államhatalom eszközeivel. Az ellenzéki pártoknak egy autokrata rendszerben kétszeresen nehéz a dolguk: kívülről a hatalom próbálja őket ellehetetleníteni a kormányzat teljes erejével, másfelől belülről a pártvezetők képtelenek fenntartani a szervezeti egységet. A pártok hanyatlásával mindenütt előkerülnek az erőskezű, karizmatikus vezetők.

A bizonytalan jövő

Amikor e sorokat írom, Trump elnök és a Republikánus Párt még mindig nem ismerte el a vereségét. Trump egyik pert indítja a másik után, és ezeket nagy sebességgel veszt el, mert vádjai egytől egyig jogilag megalapozatlanok, és híján vannak a bizonyítékoknak. Komoly ügyvédi irodák még nagy összegekért sem hajlandók beszállni ebbe a jogi kutyakomédiába. A pereskedés célja ugyanis nem a jogi győzelem, hanem annak látszata: a közvélemény egy részének meggyőzése arról, hogy Trump nyert. Nem a bírók a közönség, hanem a rajongó tömeg. És ha sokan ezt nem veszik be, az se baj. Ahogy azt Lou Thesz, a legendás magyar származású pankrátor írta önéletrajzában: „A győztes nem mindig az a pankrátor, akinek a kezét a végén felemelték, hanem az, akinek a teljesítménye megmaradt a szurkolók fejében, amikor hazafelé tartottak a mérkőzés után, és akinek azért fizetnének, hogy újra láthassák, függetlenül attól, hogy győltek-e vagy csodálták-e őt.”

Más okoknál fogva ugyan, de Trump és a republikánusok számára a vereség több mint egy veszített politikai csata. Trump számára a vereség saját brandjének halála. Nemcsak hogy vesztes lett egy választáson, amelyen a hatalmon levő elnök mindig előnnyel indul, de ha kikerül a Fehér Házból, számtalan civil, sőt bűnvádi per is vár rá.

Trumpnak érdeke az utolsó pillanatig húzni az időt. Hatalmas kampányadósságait törlesztenie kell, most megint pénzt gyűjt. A pénzt ugyan a választási eredmény körüli jogi csatához kéri, de az apró betűs részben az áll, hogy az összeg 60 százaléka egy olyan alapítvány-

nak megy, amelyből Trump a jövőbeli karrierjét is finanszírozhatja. Elképzelhető, hogy televíziós kommentátorként, esetleg saját tévécsatornájával és Twitter-fiókjának közleményeivel még egy darabig jelentős befolyást tud gyakorolni a Republikánus Pártra, de azt a figyelmet, amelyet elnökként megkapott, nem fogja tudni megtartani.

A Republikánus Párt is nagy vesztélyben van. Elnökjelöltjei az elmúlt harminc évben egyetleneszer tudták csak megszerezni az egyéni szavazatok többségét, 2004-ben, amikor az ország Irakkal állt háborúban. A szenátus megtartása, amely most a georgiai választás két helyet is eldöntő, második, januári fordulóján fog múlni, számukra élet-halál kérdés. Ezért is állnak ki Trump mellett, nehogy a lelkes Trump-szavazók cserben hagyják őket Georgiában.

Ha a demokraták megnyerik mindkét helyet, és így többségbe kerülnek a szenátusban is, első lépésben állami jogot adhatnak Washington D. C.-nek és Puerto Ricónak. Washington D. C. 700 ezer lakosa nem rendelkezik képvisellel a szenátusban, és az alsóházban sincs szavazati joga. Az idén a demokrata alsóház megszavazta, hogy Washington D. C. teljes jogú állam legyen. Ezzel a szenátus két további demokrata tagot nyerne, az alsóház pedig egyet. Puerto Ricóban a választások napján népszavazás döntött arról, hogy a szigetország kéri csatlakozását az Egyesült Államokhoz. Ez további két szenátusi és öt újabb alsóházi helyet adna a demokratáknak. A két új állam összesen kilenc extra elektori szavazatot jelentene. Ez évtizedekre kizárhatná a hatalomból a republikánusokat.

A szenátus birtoklásával a demokraták egy sor más programot is meg tudnának valósítani. Akár még a legfelső bíróságot is kibővíthetnék, és megváltozna a jelenlegi konzervatív túlsúly. Még ha januárban nem is sikerül mindkét helyet elnyerni, a 2022-es választáson a demokraták jó eséllyel megszerezhetik a szenátusi többséget. Nagy feladatok állnak a Biden-kormány előtt. A belügyekben a járvány leküzdése szerepel az első helyen, utána következhet a környezetvédelem, az egyenlőtlenségek csökkentése adóreformmal és a minimálbér emelésével, belekezdhetnek az egészségügy rendbetételébe, kidolgozhatják a büntető igazságszolgáltatási reformokat, és rendezniük kell a menekült- és a bevándorlásügyet. A külügyben Amerikának helyre kell állítania megtépázott tekintélyét és szövetségesei bizalmát, és meg kell találnia helyét a többpólusú világban.

De a repedések már látszanak a Demokrata Párton belül is. A Trump-ellenes koalíció közös tető alá hozta Jeff Bezost, a világ leggazdagabb emberét és Noam Chomskyt, a baloldali radikális nyelv- és politikatudóst, összehozta George W. Busht és a szociáldemokrata Bernie Sanderst, egymás mellé állította Michael Bloomberget, a pénzügyi világ egyik sikeremberét és Elizabeth Warren szenátort, a bankok kemény kritikusa is. A Demokrata Pártot kulturális és etnikai színessége is feszíti. A katolikus mexikói bevándorló és a nagyvárosi meleg értelmiségi, a fekete protestáns és az ázsiai informatikus, az arab fűszeres és a fehér feminista világa nehezen gyúrható bele egyetlen politikai programba. Ráadásul a választók soha nem voltak ennyire megosztottak. Milliók

fogják hajtogatni, hogy Biden elcsalta a választásokat, miként milliók gondolják azt, hogy négy éve Trump joggal került a Fehér Házba.

A pártok utáni demokrácia még nincs kitalálva. Sok minden áttevésre vár. A demokrácia jelenlegi formája a nemzetállamra épül, amely egyszerre túl nagy és túl kicsi ahhoz, hogy a világ konfliktusait kezelni tudja. Egyszerre van szükség a globális folyamatokat igazgatni tudó demokratikus intézményekre és helyi autonómiára. Újra kell gondolni a részvételi és a képviseleti elv szerepét a különböző szinteken, és meg kell fontolni, hogy hol milyen szervezési technikákat a legjobb használni. Hol érdemes például sorrendi szavazást bevezetni, így esélyt adni kisebb pártoknak, vagy hol célszerű

mindenkinek több, de egyenlő szavazatot adni, így megengedni, hogy a szavazó, szavazatait szétesztva, több jelölt között árnyaltabban fejezhesse ki preferenciáit.

Hiba volna azt gondolni, hogy Trump verésével visszatérhetünk a 20. századi liberális demokrácia kellemesen ismerős intézményeihez. A macombi sportpályán lelkesen taposoló emberek nem tűnnek el egyik napról a másikra. Trump négyéves országlása azt mutatta meg, hogy a liberális demokrácia súlyos beteg. A demokrácia kreatív reformjának alternatívája a látványpolitika, amely butítva szórakoztat, és amelynek paravánja mögött hatalmi ügyletek folynak korrupst, rövid távú érdekekből az egyre polarizáltabb és működésképtelenebb világban.

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA